

Η «Οδύσσεια» από τήν Πειραματιυή Συννή της «Τέχνης»



Γραφεί η ΗΡΩ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΕΣ των λαών αρχίζουν με ένα έπος. Στη δική μας αφετηρία στέκουν επιβλητικά τα Όμηρικά έπη 'Ιλιάδα και 'Οδύσσεια. Ανάμεσα στα δύο ή 'Οδύσσεια είναι ή πιο προσιτή στα ανθρώπινα όνειρα, τη χαρακτηρίζει κινηματογραφική δομή, ανθρώπινος ρεαλισμός και πρακτικό κοινωνικό περιεχόμενο.

Αν και ελληνική μέχρι τα «μύχια της ψυχής της», μάς έρχεται διασκευασμένη για το θέατρο από τη Γαλλία. Η Πειραματική Σκηνή της Τέχνης έδωσε, στα πλαίσια των «Δημητρίων», μερικές προκαταρκτικές παραστάσεις του έργου, που μεταφέρεται από την όμως την παράσταση του Θεάτρου της Ελευθερίας του Παρισιού. Η λογοτεχνική διασκευή ήπ' ό,τι είδαμε διατηρεί το χρονικό νήμα του μύθου, την αφηγηματική γλώσσα του έπους και δεν παραποιεί τον Ομηρικό στίχο.

Ο Οδυσσεύς είναι ο εξυπνος και πολυμήχανος άνθρωπος, αδύναμος και αβόητος σε μία φύση άφιλόξενη και με μία μοίρα άπροσδιόριστη και σκοτεινή, που μάχεται με νύχια και με δόντια να ξεπεράσει τους τρόμους του, τους κινδύνους των φυσικών φαινομένων και να εξασφαλίσει την επιβίωσή του και την κατάκτηση των ήθικων και ιδανικών. Αντιήρωας, προσγειωμένος και αφάνταστα καρτερικός ο Οδυσσεύς της παράστασης, άπομυθοποιημένες και ρεαλιστικές οι περιπέτειές του. Μεγάλο και αιώνιο το δίδαγμα, για άλλη μία φορά χάθηκε για την πλούσια κληρονομιά μας και λυπηθήκαμε που ή θεατρική διασκευή εισάγεται από άλλο κράτος.

Ο Όμηρος συνθέτοντας την Οδύσεια πήρε παλιές λαϊκές ιστορίες που μιλούσαν για περιπλανώμενους θαλασσινοί και με πλαίσιο το έ-ξωτικό (κοινωνικές τάξεις να συμπεριφέρονται, πλάθοντας ένα μύθο βασισμένο στην ειρηνική κοινωνική ζωή. Εβαλε όλα τα κοινωνικά στοιχεία (κοινωνικές τάξεις να συμπεριφέρονται), ζητιάνους, χοιροβοσκούς υπηρέτες και περιόρισε την επέμβαση των θεών, σε αντίθεση με την 'Ιλιάδα, σε συμβολική πράξη του ιδανικού της δικαιοσύνης. Την Οδύσεια αποτελούν 12.000 στίχοι (24 ραψωδίες). Η διαδρομή των γεγονότων καλύπτει 40 μέρες και χρονικά τοποθετείται στο δέκατο έτος μετά την πώση της Τροίας. Ο Όμηρος έχει μοιράσει τη δράση σε δύο γραμμές συνδέσεως (Τηλεμάχεια, ταξίδι και περιπέτειες του Οδυσσέα και έκδικηση και φό-νος των μνηστήρων). Η διασκευή που παρακολουθήσαμε ακολουθεί άπολυτα αυτές τις γραμμές συνδέσεως. Αρχίζει με τον Οδυσσέα αιχμάλωτο στην Ορτυγία, το νησί της Καλυψώς. Ακολουθεί ή Συνέλευση των Θεών του Ολύμπου στην οποία ή Αθηνά άποσπά τη συγκατάθεση του Δία να άφειεί ο Οδυσσεύς να επιστρέψει στην Ιθάκη (στο σημείο αυτό οι κεραυνοί του Δία πέφτουν με τέτοια έκκωφαντική πειθώ που τα μικρά κάτω των 8 ετών τρομοκρατούνται και έκδηλώνουν τάσεις να έκκαταλείψουν την αίθουσα). Ο Ερμής άνακοινώνει στην Καλυψώς την άπόφαση των θεών. Ο Οδυσσεύς άποπλέει, ή όργη όμως του Ποσειδώνα τον ρίχνει στις άκτές της Σχερίας, στη χώρα των Φαίακων. Εκεί συναντά τη Ναυσικά, κόρη του βασιλιά Αλκίνοου και βρίσκει θερμή φιλοξενία. Στη διάρκεια του συμπόσιου που ακολουθεί ο Οδυσσεύς διηγείται τις τρομακτικές περιπέτειες που έζησε και που στοίχισαν τη ζωή όλων των συντρόφων του. Οι περιπέτειες παριστάνονται στα παιδιά ζωντανά αλλά όχι τρομακτικά μέσα από την ειρηνική μνήμη και στη γαλήνια άτμόσφαιρα του ποταμιού των Φαίακων. Το λιγο χιούμορ και οι γκροτέσκες πινελιές κεντρίζουν άπλά το ενδιαφέρον του παιδιού και την κρίση του. Η άφήγηση δέν πνίγεται από έξω-τερικά θεατρικά μέσα. Στηρίζεται άπ' αυτά. Οι Φαίακες έπαναφέρουν τον Οδυσσέα στην Ιθάκη. Εκεί συναντιέται με τον πιστό του χοιροβοσκό Εύμαιο, τον γιό του Τηλέμαχο και με τη βοήθεια της θεάς Αθηνάς (πολύ χαριτωμένη και με επιτυχημένο γκροτέσκο ή Λένα Κουρουνάκη) καταστρώνει και έκτελεί σχέδιο έκδικήσεως των μνηστήρων. Το έργο τελειώνει με την άναγνώριση του Οδυσσέα από την Πηνελόπη και την παράσταση κλείνει ο κιθαρωδός (ραψωδός) που συνοδεία κιθάρας τραγουδάει (άπαγγέλλει) Ομηρικούς στίχους.

● Παράσταση για μικρούς και μεγάλους γράφει το πρόγραμμα της «Τέχνης» άγγίζοντας τον καινό χώρο της παιδικής θεατρικής καιλτούρας που άνυπαρκτη πριν λίγα χρόνια γνωρίζει όργανισμό διάθεσης και παραγωγής στις μέρες μας σ' όλα τον κόσμο. Η στήλη άσχολείται πάντοτε με το παιδικό θέατρο το οποίο θεωρεί αυτόνομο και ούσιαστικό θεατρικό όργανισμό μεγάλης κοινωνικής σπουδαιότητας. Η θεατρική μύηση και καλλιτεχνική άγωγή πρέπει να αρχίζουν από την παιδική ηλικία και άφού στον τόπο μας το «παιχνίδι» με το ένηλικο κοινό είναι όριστικά χαμένο, το παιδικό έργο άνοίγει θετικούς όρίζοντες.

Μιά ενδιαφέρουσα θεωρητική καινοτομία που θέτει ή Πειραματική Σκηνή με την παράσταση της Οδύσσειας είναι το έργο της μέσης παιδικής ηλικίας —μετά τα 8 χρόνια— ηλικία που το παιδί διαγράφει ένα μεταβατικό στάδιο μεταξύ παιδικότητας και ένηλικιώσεως, και περισσότερο από έργα που να το ψυχαγωγούν και να το γοητεύουν «κατά κράτος» έπιζητά θέματα που να άπευθύνονται στην κρίση του και να συντελούν στην πνευματική του συγκρότηση και τη διάπλαση της προσωπικότητάς του.

Με εύχαρίστηση διαπιστώνουμε ότι και ή Πειραματική της «Τέχνης» και το θεατρικό μας Εργαστήρι με τα δύο θαυμάσια περισινά παιδικά του έργα, χτίζουν τις βάσεις για καλό παιδικό θέατρο στην πόλη μας.

● Η παράσταση της Οδύσσειας που παρακολουθήσαμε ήταν άπό τις πιο άπαιτητικές από καλλιτεχνική άποψη, όσο άφορά την σκηνοθετική φόρμα, τη συμπύκνωση των έκφραστικών μέσων και την εικονική άφαίρεση. Παράσταση με εύθραυστα, άβρο ύφος και ραφινάτη λεπτότητα ως προς την άνάλυση των μορφών και την έσωτερική λειτουργία του έργου. Η λίγη λαϊκότητα που «μπήκε» στην παράσταση, όπως διαβάσαμε στο πρόγραμμα, δέν φάνηκε πουθενά και αυτό δέν την έβλαψε καθόλου. Άλλωστε ή λαϊκότητα δέν είναι «μπαλάστρι» που έκκολλάται σε ένα έργο αλλά στοιχείο που «βγαίνει» από την όλη άτμόσφαιρα, την άποψη το έργο και ή σκηνοθεσία. Η Οδύσεια ήταν μία παράσταση άριστοκρατικής καλλιτεχνικά εύαισθησίας που όλα της ήταν μελετημένα αισθητικά στην έντέλεια και ύπολογισμένα και έκτελεσμένα με ψυχρό έγκεφαλισμό. Την σκηνοθέτησε ο Κόλιν Χάρρις (πέρσι σκηνοθέτησε στην «Τέχνη» το σαιξπηρικό «Όνειρο καλοκαιριάτικης νύχτας»). Στόν δραματουργικό τομέα συνεργάστηκε ο Νικηφόρος Παπαανδρέου και στη δική του άμπνευση άφείλονται οι προ-

σεγμένες γκροτέσκες στιγμές που χρωμάτισαν με παιδικό άυθορητισμό και γέλιο τη συγκρατημένη τελετουργική γραμμή του Χάρρις.

Η σκηνοθεσία ήταν μία διαδοχή από έμπνευσμένα θεατρικά εύρηματα γεμάτα ποίηση, που έπλαθαν εικαστικά χώρους και δημιουργούσαν άπαλά την άτμόσφαιρα του έ-πους. Ενα μόνο στοιχείο έλειπε άπό την παράσταση για να έχει τέλειο θεατρικό άποτέλεσμα: ή δημιουργική πνοή που θερμαίνει τα ύ-

λης, Καρυφυλλία Καραμπέτη, Λένα Κουρουνάκη, Βαρβάρα Μαυρομάτη, Νίκος Σεργιαννόπουλος, Έφη Σταμούλη, Κωστής Σφυρικήδης, Σωκράτης Τερζόπουλος και Ζέτα Τραπάσα, έφεραν φιλότιμα σε πέρας την σκηνοθετική ιδέα. Πολύ καλή ή έρμηνεία του Νίκου Σεργιαννόπουλου, στο ρόλο του Οδυσσέα.

Την ένδυματολογική έπιμέλεια είχε ή Βαρβάρα Μαυρομάτη. Ο Αλέκος Σπυριδάκης χειρίστηκε σωστά τους φωτισμούς που συμμετεί-

Ενας ύμνος στο ανθρώπινο κουράγιο

λικά και ήλεκτρίζει τους ρυθμούς και τα δρώμενα. Το στυλ κυριαρχούσε της δραματικής συγκίνησης, όπως και σε προηγούμενες σκηνοθεσίες του Κόλιν Χάρρις. Είδαμε έναν σίγουρο και έμπειρο τεχνίτη να παρατάσσει με σοφή γνώση, σίγουρη μαεστρία, αλλά και διανοητική ψυχρότητα τα υλικά της παράστασης. Και αυτό δέν σημειώνεται σάν ιδιόμορφη τεχνική ή παράλειψη, είναι άπλά έλλειψη, άνθρώπινο στοιχείο (ας μην έπαναλαμβάνουμε κοινότητα τον ρόλο «μπαζέ», για την φορμαλιστικά και όργανωτικά έξοχη σκηνοθεσία του κ. Χάρρις).

Οι ήθοποιοί Χρήστος Αρνομάλ-

χαν θεατρικά με φωτιστικές και κινηματογραφικές παρεμβάσεις στη δράση του έργου.

Η παράσταση ήταν ενδιαφέρουσα πολύ καλλιτεχνική και άρεσε σε μικρούς και μεγάλους. Και άφού πρώτα άπευθύνεται στα παιδιά, σημειώνουμε ότι σε μερικά σημεία (συνάντηση Οδυσσέα - Τηλεμάχου, θάνατος των μνηστήρων), τα παιδιά χειροκρότησαν με δική τους πρωτοβουλία και μόνο τους ένας μάλιστα άυθόρμητος μικρός βλέποντας τα καπέλα των μνηστήρων ριγμένα στη σκηνή, όχι μόνο συνέλαβε τον εικονικό θάνατο, αλλά ξεφώνισε με μεσογειικό άυθορητισμό: «Πάνε αυτοί, θεός σχωρέστους».

«ΔΗΜΗΤΡΙΑ - '80»

Θε/νικ 7/11/80
6.2

έργαστήρι
σήμερα

